

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 listopada 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Dariusz Małkiński (spr.)
Sędziowie	:	SSA Jarosław Marek Kamiński SSO del. Grażyna Wołosowicz
Protokolant	:	Łukasz Patejuk

po rozpoznaniu w dniu 17 listopada 2017 r. w Białymstoku na rozprawie
sprawy z powództwa **1) R. K. (1), 2) M. K. (1), 3) A. K. (1) i 4) M. K. (2)**
przeciwko (...) **w W.**

o zapłatę i rentę

na skutek apelacji powodów i pozwanej
od wyroku Sądu Okręgowego w Ostrołęce
z dnia 12 sierpnia 2016 r. sygn. akt I C 408/12

I. zmienia zaskarżony wyrok:

- a) w pkt 1 i 4 o tyle, że zasądza kwotę 50.000 (pięćdziesiąt tysięcy) zł;**
- b) w pkt 3 i 4 o tyle, że zasądza kwotę 53.000 (pięćdziesiąt trzy tysiące) zł;**
- c) w pkt 5 i 8 o tyle, że zasądza kwotę 36.000 (trzydzieści sześć tysięcy) zł;**
- d) w pkt 7 i 8 o tyle, że zasądza kwotę 28.000 (dwadzieścia osiem tysięcy) zł;**
- e) w pkt 9 i 12 o tyle, że zasądza kwotę 36.000 (trzydzieści sześć tysięcy) zł;**
- f) w pkt 11 i 12 o tyle, że zasądza kwotę 28.000 (dwadzieścia osiem tysięcy) zł;**
- g) w pkt 13 i 16 o tyle, że zasądza kwotę 36.000 (trzydzieści sześć tysięcy) zł;**
- h) w pkt 15 i 16 o tyle, że zasądza kwotę 32.000 (trzydzieści dwa tysiące) zł;**

i) w pkt 17 o tyle, że nakazuje pobrać od pozwanej kwotę 874,70 (osiemset siedemdziesiąt cztery 70/100) zł;

j) w pkt 18 o tyle, że nakazuje pobrać od każdego z powodów kwotę 85,04 (osiemdziesiąt pięć 4/100) zł;

k) w pkt 19 o tyle, że nakazuje pobrać od powódki ad 1 kwotę 2.750 (dwa tysiące siedemset pięćdziesiąt) zł;

l) w pkt 20 o tyle, że nakazuje pobrać od pozwanej kwotę 9.750 (dziewięć tysięcy siedemset pięćdziesiąt) zł;

ł) w pkt 21 o tyle, że nakazuje pobrać od powódki ad 2 kwotę 3.432 (trzy tysiące czterysta trzydzieści dwa) zł;

m) w pkt 22 o tyle, że nakazuje pobrać od pozwanej kwotę 6.968 (sześć tysięcy dziewięćset sześćdziesiąt osiem) zł;

n) w pkt 23 o tyle, że nakazuje pobrać od powódki ad 3 kwotę 3.432 (trzy tysiące czterysta trzydzieści dwa) zł;

o) w pkt 24 o tyle, że nakazuje pobrać od pozwanej kwotę 6.968 (sześć tysięcy dziewięćset sześćdziesiąt osiem) zł;

p) w pkt 25 o tyle, że nakazuje pobrać od powoda ad 4 kwotę 2.912 (dwa tysiące dziewięćset dwanaście) zł;

r) w pkt 26 o tyle, że nakazuje pobrać od pozwanej kwotę 7.488 (siedem tysięcy czterysta osiemdziesiąt osiem) zł;

s) w pkt 27 w ten sposób, że zasądza od pozwanej na rzecz: powódki ad 1 kwotę 1.882 (jeden tysiąc osiemset osiemdziesiąt dwa) zł, powódki ad 2 kwotę 1.015 (jeden tysiąc piętnaście) zł, powódki ad 3 kwotę 1.015 (jeden tysiąc piętnaście) zł i powoda ad 4 kwotę 1.409 (jeden tysiąc czterysta dziewięć) zł tytułem zwrotu kosztów procesu;

II. oddala obie apelacje w pozostałym zakresie;

III. zasądza od pozwanej na rzecz: powódki ad 1 kwotę 2.800 (dwa tysiące osiemset) zł i powoda ad 4 kwotę 273 (dwieście siedemdziesiąt trzy) zł tytułem zwrotu kosztów procesu odwoławczego;

IV. zasądza od powódek ad 2 i 3 na rzecz pozwanej kwoty po 250 (dwieście pięćdziesiąt) zł tytułem zwrotu kosztów procesu odwoławczego;

V. nakazuje pobrać od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa- Sądu Okręgowego w Białymstoku kwotę 4.665 (cztery tysiące sześćset sześćdziesiąt pięć) zł tytułem niewiszczonych kosztów sądowych.

D. J. M. G. W.

Sygn. akt I A Ca 92/17

UZASADNIENIE

Powodowie: R. K. (1), M. K. (1), M. K. (2) oraz małoletnia A. K. (1) reprezentowana przez przedstawicielkę ustawową R. K. (1) wystąpili przeciwko pozwanej: (...) S. A. w W. z żądaniem zapłaty:

1. na rzecz R. K. (2):

- odszkodowania w wysokości 100.000 zł tytułem znacznego pogorszenia jej sytuacji życiowej,
- kwoty 150.000 zł tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę doznaną z powodu śmierci męża,

2. na rzecz M. K. (3):

- odszkodowania na sumę 80.000 zł tytułem znacznego pogorszenia jej sytuacji życiowej,
- kwoty 100.000 zł tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę z powodu śmierci ojca,
- kwoty po 500 zł miesięcznie płatnej do 10- tego dnia każdego miesiąca tytułem renty wyrównawczej,
- kwoty 22.000 zł tytułem skapitalizowanej renty wyrównawczej za okres od 1 września 2008 r. do 30 kwietnia 2012 r.,

3. na rzecz M. K. (2):

- odszkodowania w wysokości 80.000 zł tytułem znacznego pogorszenia jego sytuacji życiowej,
- sumy 100.000 zł tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę z powodu śmierci ojca,
- kwoty po 500 zł miesięcznie płatnej do 10- tego dnia każdego miesiąca tytułem renty wyrównawczej,
- kwoty 22.000 zł tytułem skapitalizowanej renty wyrównawczej za okres od 1 września 2008 r. do 30 kwietnia 2012 r.,

4. na rzecz A. K. (1):

- odszkodowania na sumę 80.000 zł tytułem znacznego pogorszenia jej sytuacji życiowej,
- kwoty 100.000 zł tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za krzywdę z powodu śmierci ojca,
- kwoty po 500 zł miesięcznie płatnej do 10- tego dnia każdego miesiąca tytułem renty wyrównawczej,
- kwoty 22.000 zł tytułem skapitalizowanej renty wyrównawczej za okres od 1 września 2008 r. do 30 kwietnia 2012 r., wraz z ustawowymi odsetkami od daty złożenia pozwu do dnia zapłaty.

Ponadto powodowie wnieśli o zasądzenie od pozwanego na swoją rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa prawnego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na pozew pozwana wniosła o oddalenie powództwa. Wskazała, że w jego ocenie wypłacone dotychczas powodom kwoty zadośćuczynienia kompensują krzywdę każdego z nich. Zakwestionowała również roszczenie dotyczące pogorszenia się sytuacji życiowej powodów. Zdaniem ubezpieczyciela sytuacja majątkowa powodów po (...) nie uległa znacznej zmianie na ich niekorzyść.

Ostatecznie, wobec wypłaty w toku postępowania sądowego przez pozwaną tytułem zadośćuczynienia na rzecz R. K. (1) 25.000 zł, zaś na rzecz pozostałych powodów kwot po 10.000 zł, ich pełnomocnik na rozprawie w dniu 15 czerwca 2012 r. ograniczył roszczenie i wniósł o zasądzenie na rzecz R. K. (1) tytułem zadośćuczynienia kwoty 125.000 zł, zaś na rzecz pozostałych powodów kwot po 90.000 zł tytułem zadośćuczynienia i podtrzymał powództwo w pozostałym zakresie.

Wyrokiem z dnia 12 sierpnia 2016 r. zapadłym w sprawie o sygn. akt.: I C 408/12 Sąd Okręgowy w Ostrołęce zasądził od pozwanej na rzecz:

1. R. K. (1):

- kwotę 125.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 30 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia (pkt 1),
- kwotę 20.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 30 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty tytułem znacznego pogorszenia sytuacji życiowej (pkt 3), umarżając postępowanie co do kwoty 25.000 zł i oddalając powództwo R. K. (1) w pozostałym zakresie (pkt 2 i 4);

2. M. K. (1):

- kwotę 90.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 30 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia (pkt 5), umarżając postępowanie co do kwoty 10.000 zł (pkt 6),
- kwotę 20.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 30 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty, tytułem znacznego pogorszenia sytuacji życiowej (pkt 7), oddalając w pozostałym zakresie powództwo M. K. (1) (pkt 8);

3. A. K. (1):

- kwotę 90.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 30 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia (pkt 9), umarżając postępowanie co do kwoty 10.000 zł (pkt 10),
- kwotę 20.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 30 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty, tytułem znacznego pogorszenia sytuacji życiowej (pkt 11), oddalając w pozostałym zakresie powództwo A. K. (1) (pkt 12).

4. M. K. (2):

- kwotę 90.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 30 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty tytułem zadośćuczynienia (pkt 13), umarżając postępowanie co do kwoty 10.000 zł (pkt 14);
- kwotę 30.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 30 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty, tytułem znacznego pogorszenia sytuacji życiowej (pkt 15), oddalając powództwo M. K. (2) w pozostałym zakresie (pkt 16).

Ponadto Sąd Okręgowy nakazał pobrać na rzecz Skarbu Państwa od pozwanej kwotę 789,65 zł tytułem wydatków tymczasowo poniesionych w tym postępowaniu (pkt 17) a od powodów: R. K. (1), M. K. (1), M. K. (2) i A. K. (1) kwotę po 106,30 zł od każdego z nich (pkt 18). Na rzecz Skarbu Państwa nakazał również pobrać od:

1. R. K. (1) kwotę 3.750 zł tytułem opłaty od oddalonej części powództwa (pkt 19),
2. od pozwanej kwotę 8.750 zł tytułem części opłaty od pozwu R. K. (1) (pkt 20), kwotę 6.240 zł tytułem części opłaty od pozwu M. K. (1) (pkt 22), kwotę 6.240 zł tytułem części opłaty od pozwu A. K. (1) (pkt 24) oraz kwotę 6.760 zł tytułem części opłaty od pozwu M. K. (2) (pkt 26), a ponadto:
3. od M. K. (1) kwotę 4.160 zł tytułem opłaty od oddalonej części powództwa (pkt 21),
4. od A. K. (1) na rzecz Skarbu Państwa kwotę 4.160 zł tytułem opłaty od oddalonej części powództwa (pkt 23),
5. od M. K. (2) kwotę 3.640 zł tytułem opłaty od oddalonej części powództwa (pkt 25).

W pkt 27 Sąd Okręgowy zasądził od pozwanej na rzecz: R. K. (1) kwotę 2.520 zł, M. K. (1) kwotę 2.160 zł, A. K. (1) kwotę 2.160 zł i M. K. (2) kwotę 2.340 zł tytułem zwrotu części kosztów zastępstwa prawnego.

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło w oparciu o następujące ustalenia faktyczne.

W dniu (...)w miejscowości K. doszło do wypadku komunikacyjnego, podczas którego kierujący samochodem osobowym marki M. (...) o nr rej. (...) M. W. (1) umyślnie naruszył zasady bezpieczeństwa w ruchu drogowym w ten sposób, że z nadmierną prędkością niedostosowaną do warunków drogowych potrącił jadącego w tym samym kierunku rowerzystę A. K. (2) poprzez najechanie na tył roweru, w wyniku czego rowerzysta doznał obrażeń ciała w postaci: masywnego stłuczenia i obrzęku mózgu, złamania żeber od III do IV po stronie lewej w linii pachwinowej tylnej, rozległych stłuczeń tkanek miękkich obydwu okolic lędźwiowych, które to obrażenia spowodowały jego zgon.

Sąd Rejonowy w Ostrołęce II Wydział K. wyrokiem z dnia 21 marca 2011 r. zapadłym w sprawie o sygn. akt II K 1157/08 uznał oskarżonego M. W. (2) za winnego zarzucanego mu czynu z art. 177 § 2 k.k. i wymierzył mu karę jednego roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności, zawieszając jej wykonanie warunkowo na okres próby wynoszący cztery lata (pkt 1 i 2) oraz orzekł środek karny w postaci zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych przez okres 2 lat (pkt.3.).

W chwili śmierci A. K. (2) miał 49 lat. Zajmował się prowadzeniem gospodarstwa rolnego położonego w miejscowości K. o pow. ok. 16 ha. Oprócz dochodu ze sprzedaży trzody chlewnej i koni uzyskiwał dochód z produkcji mleka w wysokości ok. 1.500 zł - 2.000 zł miesięcznie oraz profity z tytułu wykonywania dorywczych prac rolniczych (m.in. przy użyciu prasy kostkowej, sadzarki, kombajnu).

Małżonkowie K. od 17 lat pozostawali w związku małżeńskim. Mieszkali w domu należącym do rodziców męża. Z ich związku małżeńskiego pochodziło troje dzieci: M. K. (1) (ur. (...)), M. K. (2) (ur. (...)) i A. K. (3) (ur. (...)). Za życia A. K. (2) rodzina nie korzystała z pożyczek. Potrzebne sprzęty, inwentarz i nawozy małżonkowie kupowali z dochodów osiągniętych przez zmarłego, który zarządzał zarobionymi pieniędzmi. Na bieżące zakupy środki przekazywał żonie. O większych wydatkach małżonkowie decydowali wspólnie. Zmarły nie nadużywał alkoholu. Był zdrowy. Należał do osób spokojnych, pracowitych, zrównoważonych i niekonfliktowych.

R. K. (1) w chwili śmierci męża miała 44 lat i nie pracowała zawodowo. Zmarły zapewniał rodzinie finansowe zabezpieczenie. Powódkę łączyła z mężem silna, obustronna więź uczuciowa, ich związek małżeński był udany. Mąż stwarzał jej poczucie bezpieczeństwa na przyszłość. Małżonkowie mieli podobne poglądy w wielu sprawach i wspólne plany na przyszłość; budowali nowy dom, planowali przyszłość dzieci. Po śmierci męża powódka znalazła się w głębokim szoku. Śmierć męża była dla niej niespodziewana; pojechał on na łąkę do koni oraz zrobić zakupy. Powódka niezwłocznie po usłyszeniu sygnału karetki znalazła się na miejscu wypadku, gdzie okazało się, że to jej mąż jest ofiarą zdarzenia; leżał on już w karetce pogotowia. Po przewiezieniu A. K. (2) do szpitala lekarze nie pozwolili jej zobaczyć męża. Podjęta próba udzielenia pomocy nie powiodła się. Powódka nie wiedziała jak przekazać informację o śmierci ojca dzieciom, które z niecierpliwością czekały na wiadomości o jego stanie. Sprawy urzędowe związane ze śmiercią A. K. (2) przejęły jego siostry. Powódka po śmierci męża pozostawała w uczuciowym odrętwieniu. Izolowała się od innych, straciła na wadze 16 kilogramów. Miała poczucie obecności zmarłego. W niedługim czasie u powódki pogorszył się stan zdrowia. W. u niej guzy na nogach (pierwszy w drugiej połowie 2009 r., a drugi w 2010 r.). Podczas pobytu w szpitalu zdiagnozowano też u niej anemię oraz mięśniaki macicy. W 2011 r. przeszła operację ich usunięcia. Powódka podjęła również leczenie z powodu depresji u psychiatry R. G.. Zaprzestała jednak wizyt. Postanowiła sama poradzić sobie z problemami. Jednak nasilały się z uwagi na fakt, iż to na niej i dzieciach spoczął obowiązek dalszego prowadzenia gospodarstwa rolnego oraz dokończenia rozpoczętej budowy domu.

Największą część obowiązków w gospodarstwie rolnym przejął w wieku zaledwie 14 lat M. K. (4). Przez jakiś czas powodowie korzystali również z pomocy sąsiada J. S. (1). Dochód gospodarstwa rolnego obniżył się. Rodzina zrezygnowała z chowu trzody i zaczęła się utrzymywać jedynie z dochodu z mleka (w maju 2012 r. wyniósł on 2.100 zł.) Korzystała również z dopłat unijnych (w 2012 r. w wysokości 16.000 zł.).

Z przeprowadzonej opinii psychologicznej i badania R. K. (1) wynikało, że śmierć męża spowodowała u niej wystąpienie depresji w reakcji żałoby, co skutkowało podjęciem przez nią nieregularnego leczenia psychiatrycznego. Występująca depresja utrudniała jej codzienne funkcjonowanie. Dodatkowo istniejące objawy depresji mógł pogłębiać konflikt pomiędzy nią a teściową. Aktualnie postawa powódki wobec faktu śmierci męża ma charakter rezygnacyjny

pogodzenia się z sytuacją. Utrata partnera spowodowała przejście przez powódkę szeregu nowych obowiązków w gospodarstwie i poza nim. Prowadzi ona jednak ustabilizowany tryb życia. Często odwiedza grób męża.

M. K. (1) w dacie tragicznego wypadku ojca miała 16 lat. Ukończyła naukę gimnazjalną i zamierzała kontynuować ją w Liceum Ogólnokształcącym w O.. Miała bardzo dobre relacje ze zmarłym ojcem, który spełniał życzenia jej i rodzeństwa. Aktualnie studiuje na czwartym roku Akademii (...) w W. na kierunku: edukacja integracyjna i włączająca. Mieszka w wynajętym mieszkaniu w W.. Rodzinę odwiedza w weekendy. Przed śmiercią ojca korzystała z pomocy lekarskiej w Przychodni (...) w miejscowości O., z powodu zaburzeń nerwicowych, które w związku z tym zdarzeniem nasiliły się. Podjęła decyzję, by skorzystać z pomocy psychologa w P., w Przychodni Zdrowia Psychicznego. W 2009 r. odbyły się dwie wizyty, a w 2010 r. i 2012 r. po jednej. Prowadząca wywiad psycholog zakwalifikowała chorobę powódki jako zaburzenia depresyjno-lękowe i zaleciła podjęcie terapii. Aktualnie powódka także korzysta z pomocy psychologa, ale innego. Z przeprowadzonej na potrzeby niniejszego postępowania opinii psychologicznej wynika, że śmierć ojca spowodowała u niej wystąpienie procesu żałoby, charakteryzującej się rozpaczą, żalem, smutkiem, przygnębieniem i tęsknotą. Na istniejący proces związany ze śmiercią rodzica, nałożył się stres spowodowany konfliktami pomiędzy matką a babką. Istniejące zaburzenia miały wpływ na codzienne funkcjonowanie powódki, zwłaszcza w jej relacjach z otoczeniem. Dodatkowo musiała przejąć szereg obowiązków w gospodarstwie rodziców, co budziło jej wewnętrzny sprzeciw. Aktualnie nie istnieją u niej negatywne skutki zdrowotne powiązane ze śmiercią ojca, zaś jej psychologiczna postawa wobec doznanej straty ma charakter przystosowania się do istniejącej sytuacji. Na proces żałoby nałożył się u niej stres związany z chorobą matki i brak więzi towarzyskich, które uległy osłabieniu z racji intensywnej pracy w gospodarstwie rolnym.

Powód M. K. (2) w dacie tragicznego wypadku miał 14 lat, uczęszczał do II klasy Gimnazjum w O.. Nie mógł uwierzyć w informację o śmierci ojca. Kiedy w końcu dotarło do niego co się stało, wybiegł z domu i długo płakał w samotności. W związku ze swoim stanem nie korzystał z pomocy psychologa i lekarza psychiatry. Nie chciał rozmawiać z nikim o śmierci ojca. Przez kilka lat odczuwał smutek, żal, tęsknotę za nim. Powód do końca nie pogodził się z jego śmiercią. Ojciec uczył powoda pracy na gospodarstwie. Mieli wspólne hobby - hodowlę gołębi. A. K. (2) dbał o rozwój syna: zakupił mu m.in. motorower, siodło do jazdy konnej. Powód był uczuciowo bardzo związany z ojcem, kochał go z wzajemnością. Po śmierci ojca przejął większość obowiązków gospodarskich. Wykonywał wszystkie czynności agrotechniczne. Przy większych pracach opuszczał lekcje. Ze względu na obowiązki w gospodarstwie rolnym złożył dokumenty do (...)w O. na kierunku- technik agrobiznesu. Także decyzja o studiach podyktowana była troską o gospodarstwo rolne oraz chęcią zminimalizowania czasu dojazdów utrudniających łączenie pracy z nauką. Obecnie powód ma 22 lata i jest studentem (...)w Ł. na Wydziale (...). Swoją przyszłość wiąże z pracą na roli w gospodarstwie rodziców. Otrzymuje stypendia: naukowe za dobre wyniki w nauce oraz socjalne. Od strony emocjonalnej śmierć ojca spowodowała u niego wystąpienie żałoby, która jest procesem naturalnym, niepatologicznym, pozwalającym na przystosowanie się do sytuacji po utracie osoby bliskiej emocjonalnie. Nie wymagał pomocy psychologicznej lub psychiatrycznej, natomiast zdecydowanie zmieniło się jego codzienne funkcjonowanie z uwagi na przejście większości obowiązków w gospodarstwie.

A. K. (1) w chwili śmierci ojca liczyła 13 lat, była uczennicą(...)w O.. Obecnie studiuje w trybie dziennym na II roku kierunku: (...), na (...)w O.. Dowiedziawszy się o śmierci ojca zaczęła płakać, bolało ją serce. Przez tydzień leżała na oddziale dziecięcym (...) szpitala. Kontynuowała leczenie u neurologa z rozpoznaniem migreny. Pozostawała z ojcem w bardzo dobrych relacjach. Spędzali razem wolny czas, odrabiali lekcje. Ojciec dawał jej poczucie bezpieczeństwa. Nie musiała martwić się o fundusze zapewniające jej rozrywki wieku dziecięcego oraz wyjazdy na wakacje. Wraz ze śmiercią rodzica musiała szybko dorosnąć. Pomagała bratu w drobniejszych pracach gospodarskich takich jak: karmienie zwierząt, zbieranie ziemniaków, przetrząsanie siana. Obecnie utrzymuje się z renty rodzinnej (wyplacanej rodzinie w łącznej kwocie ok.800 zł) oraz stypendium socjalnego w kwocie 613 zł. W okresie letnim dorabia podejmując się prac dorywczych, np. chodząc na jagody. Śmierć ojca spowodowała u niej wystąpienia symptomów żałoby. Jako proces prawidłowy, naturalny, nie wymagała pomocy psychologa lub psychiatry. Nie miała istotnego wpływu na funkcjonowanie opiniowanej w codziennym życiu. Nie istnieją u niej somatyczne skutki zdrowotne

związane ze śmiercią A. K. (2). Aktualna postawa powódki wobec tego faktu ma charakter akceptacji. W warstwie emocjonalnej tęskni za ojcem, brakuje jej poczucia bliskości i harmonijnej wspólnoty rodzinnej.

Powodowie zgłosili do pozwanego wnioski o wypłatę na ich rzecz odszkodowań za pogorszenie sytuacji życiowej i zadośćuczynień za doznaną krzywdę wynikającą z faktu śmierci męża i ojca – A. K. (2). Pozwany przeprowadził likwidację szkody i na podstawie decyzji z dnia 9 listopada 2011 r. przyznając powodom następujące kwoty: R. K. (1) – 20.000 zł tytułem zadośćuczynienia oraz M. K. (1), M. K. (2) oraz A. K. (1) kwoty po 15.000 zł tytułem zadośćuczynienia. Dodatkowo decyzją z dnia 21 maja 2012 r., po otrzymaniu odpisu pozwu pozwany ubezpieczyciel wypłacił z tytułu zadośćuczynienia dodatkowo po 10.000 zł na rzecz każdego z dzieci zmarłego i na rzecz żony kwotę 25.000 zł.

W sprawie z uwagi na zgłoszony zarzut przyczynienia się zmarłego przeprowadzony został dowód z opinii(...) w G. na okoliczność przyczyn i przebiegu wypadku drogowego, do którego doszło w dniu (...)w miejscowości K. z udziałem pojazdu marki M. (...) nr rej. (...), w tym na okoliczność przyczynienia się do zaistniałego wypadku A. K. (2). Zgodnie z opinią biegłego mgr inż. W. K. oraz lek. med. J. S. (2), na podstawie zgromadzonej dokumentacji nie jest możliwa rekonstrukcja wzajemnego usytuowania pojazdów w pierwszej chwili zdarzenia wyłącznie w oparciu o uszkodzenia roweru. Natomiast szczegółowa analiza uszkodzeń roweru i samochodu oraz obrażeń A. K. (2) pozwoliło na zrekonstruowanie z pewnym przybliżeniem wzajemnego usytuowania pojazdów w pierwszym momencie zdarzenia, co biegli przedstawili w opinii. Podczas zderzenia lewy bok roweru zetknął się z samochodem, co spowodowało odkształcenie przedniego widelca pojazdu jednośladowego. Rekonstruując zdarzenie przedstawili również dwie wersje zachowania M. W. (1) podczas wypadku, wedle obu przyczyną wypadku były błędy popełnione przez kierującego samochodem. Biegli wskazali również, że analiza materiału dowodowego pozwala na stwierdzenie, że A. K. (2) jechał rowerem wyłącznie po jezdni. Rekonstrukcja miejsca zdarzenia świadczy, że w chwili zderzenia znajdował się on na prawym pasie ruchu, tuż przy osi jezdni lub w stosunkowo niewielkiej od niej odległości. Materiał dowodowy nie był jednak wystarczający dla jednoznacznego zrekonstruowania zachowania rowerzysty. W ocenie biegłych okoliczność przewożenia w siatce butelek, świadczyła o tym, że podczas jazdy rowerem A. K. (2) nie wykonywał gwałtownych manewrów. Nie można jednak stwierdzić czy upewniał się, że jego zamiar zmiany toru ruchu nie stworzy zagrożenia wypadkiem, a jeżeli tak, to w którym momencie oraz wykluczyć, że przed zmianą toru ruchu upewnił się. We wnioskach opinii jako przyczynę wypadku biegli wskazali błędy M. W. (1). Przeprowadzona symulacja wykazała, że w chwili podejmowania decyzji o gwałtownym hamowaniu jego samochód mógł jechać z prędkością 95 km/h. W ich ocenie manewr obronny wykonany przez kierowcę, czyli zjazd w stronę prawego pobocza był błędny. Natomiast zachowanie A. K. (2) można uznać za współprzyczynę wypadku lub przyczynienie się do niego. Nie można by go uznać za przyczynę gdyby rowerzysta sygnalizował zmianę toru, upewnił się że kierowca zrozumiał jego zamiary.

W tych okolicznościach Sąd uznał, że powództwo zasługiwało na częściowe uwzględnienie. Zwrócił uwagę, że między stronami kwestiami spornymi była wysokość świadczeń z tytułów przedstawionych przez powodów w pozwie oraz przyczynienie się zmarłego do zaistnienia wypadku.

W ocenie Sądu Okręgowego zachowanie rowerzysty nie miało wpływu na przebieg wypadku. Wskazał, że zarzucane przez pozwanego przyczynienie się zmarłego do skutków wypadku jakiemu uległ w dniu (...) nie zostało wykazane. Przeciwnie, w oparciu o niekwestionowaną w niniejszym postępowaniu opinię (...)J. S. (3) ustalił, że przyczyną wypadku były błędy popełnione przez M. W. (1), a mianowicie: niezachowanie ostrożności podczas prowadzenia samochodu (wersja 2 zdarzenia) lub niezachowanie szczególnej ostrożności w trakcie wyprzedzania (wersja 1), prawdopodobne rozpoczęcie wyprzedzania rowerzysty (wersja 1), którego manewru nie można było zakończyć w odpowiedniej odległości przed skrzyżowaniem; wykonanie błędnego manewru obronnego (wersja 2), który polegał na próbie wyprzedzania rowerzysty w miejscu niedozwolonym, zamiast dostosować prędkość M. do szybkości poprzedzającego roweru; nieużycie sygnału dźwiękowego (wersja 1) w celu ostrzeżenia rowerzysty, że będzie on wyprzedzany w miejscu niedozwolonym. Ponadto analiza zachowania A. K. (4) przez biegłych również nie wykazała by takie przyczynienie lub współprzyczynę wypadku przypisać można było zmarłemu.

W celu ustalenia przyczynienia Sąd posiłkował się również przeprowadzonymi w sprawie karnej o sygn. akt: II Ka 212/11 opiniami biegłych. Zgodnie z opinią z dnia 17 października 2008 r. mgr inż. R. S. „w chwili podjęcia decyzji o przejeździe rowerzysta miał prawo nie widzieć za sobą jeszcze samochodu M., gdyż ten mógł być jeszcze za łukiem drogi P.-O.. Jazda samochodem M. z prędkością około 100 km/h spowodowała, że samochód ten w krótkim czasie dojechał do miejsca uderzenia w rowerzystę.” Nadto wskazał, że z analizy akt dochodzenia oraz rekonstrukcji wypadku nie wynika, aby zachowanie rowerzysty miało decydujący wpływ na wypadek drogowy. Sąd nie uwzględnił wniosków z opinii inż. A. B., bowiem biegły w znacznej części oparł się na zeznaniach świadków w osobie sprawcy i pasażerów samochodu, które nie mogły być w pełni wiarygodne ze względu na osobisty udział tych osób w zdarzeniu i prezentowanie typowej postawy sprawców, czyli wybielania się, przerzucenia odpowiedzialności na inny czynnik. Wskazał, że świadek K. K. (2) podczas wypadku był pod wpływem alkoholu. Natomiast zeznania sprawcy wypadku M. W. nie mogły stanowić jedynej przestanki obciążającej zmarłego ponieważ, z uwagi na regres ubezpieczyciela, ma on interes w tym aby powodowie uzyskali jak najmniejsze kwoty zadośćuczynienia. Ponadto Sąd zwrócił uwagę, że jako sprawca wypadku w ramach podjętej obrony przed odpowiedzialnością karną mógł celowo kłamać, a jego zeznania w procesie cywilnym mogły być konsekwencją wcześniej podjętej obrony. Zważywszy na to, że świadek K. S. podczas jazdy pisał wiadomości tekstowe, istniało duże prawdopodobieństwo, że nie śledził tego co działo się na drodze i nie zarejestrował całego zdarzenia, a jedynie jego wycinek. Doszedł również do wniosku, że stawiane przez ubezpieczyciela tezy do kolejnych opinii tworzyły mnożenie „hipotezy od hipotez” nie dając w rezultacie jednoznacznej, przekonującej i dającej się obronić tezy, że zmarły przyczynił się do wypadku.

W związku z tym Sąd uznał, że nie było podstaw do obniżenia odszkodowania na podstawie art. 362 k.p.c. i tym samym miarkowania zgłoszonych przez powodów roszczeń. Podkreślił, że przedmiotowe zdarzenie wynikało z braku należytej obserwacji przez sprawcę drogi przed pojazdem oraz jego nieprawidłowego zachowania, polegającego na podjęciu manewru wyprzedzania rowerzysty i najechania na tył roweru, co było bezpośrednią przyczyną obrażeń A. K. (2) i w konsekwencji jego śmierci.

Odnośnie pierwszego z roszczeń powodów- o zadośćuczynienie za krzywdę, Sąd odwołując się do treści art. 446 § 4 k.c. oraz poglądów judykatury wskazał, że celem ustalenia doznanej przez powodów krzywdy oparł się na ich zeznaniach, które ocenił jako w pełni wiarygodne, szczerze i miarodajne. Zwrócił uwagę, że z materiału zgromadzonego w sprawie wynika, że między powódką R. K. (1), a jej zmarłym mężem występowała silna więź emocjonalna. Tworzyli oni bowiem udane małżeństwo, doczekali się trojga dzieci. Staż ich związku wynosił ponad 17 lat. Po śmierci męża powódka została nagle sama, z małoletnimi dziećmi, starzejącą się teściową, bez zatrudnienia, pozbawiona elementarnego poczucia bezpieczeństwa, dotychczasowego codziennego wsparcia i pomocy ze strony najbliższej osoby. Spadły na nią wszystkie obowiązki domowe i te zewnętrzne, którymi dotychczas zajmował się mąż. Niezmiernie ciężko było jej odnaleźć się w nowej sytuacji, wiele wysiłku kosztuje ją samotne wychowywanie dzieci, pełnienie dwóch ról – matki i ojca. Sąd doszedł również do wniosku, że dzieci A. K. (2) – małoletnich powodów: M. K. (1), M. K. (2) oraz A. K. (1) łączyła z ojcem silna więź, oparta na wzajemnej miłości i wsparciu. Wskazał, że przedwczesna śmierć ojca pozbawiła ich możliwości funkcjonowania w pełnej rodzinie, wywołując silny wstrząs i nagłą zmianę dotychczas ustabilizowanego życia. Powodowie ciężko przeżyli jego brak, doświadczali lęków. Na skutek jednego zdarzenia zostali zmuszeni dorosnąć przedwcześnie, przystosować się do nowych życiowych ról wypełnianych dotychczas przez dorosłych. Niejednokrotnie w celu zapewnienia sobie środków utrzymania musieli ograniczać swój czas przeznaczony na naukę oraz zabawę. Wszystkie dzieci zmarłego z dnia na dzień przejęły obowiązki ojca w gospodarstwie rolnym różnym stopniu, w zależności od wieku i płci. W związku z powyższym Sąd uznał, że krzywdę małoletnich powodów należało określić jako ogromną. Wskazał, że stracili męski wzorzec, którego brak na etapie dzieciństwa może zdeterminować proces dorastania, postrzeganie świata i funkcjonowanie w dorosłym życiu. Ponadto zwrócił uwagę, że strata rodzica jest dla nich wciąż żywa i nie potrafią się z nią pogodzić. W konsekwencji Sąd uznał, że rozmiar krzywdy doznanej przez powodów w związku ze śmiercią męża i ojca jest na tyle wysoki, że nie znajduje adekwatnego odzwierciedlenia w wysokości wszystkich zadośćuczynień wypłaconych przez stronę pozwaną w toku postępowania likwidacyjnego oraz na etapie toczącego się postępowania sądowego.

Oceniając zasadność roszczenia o odszkodowanie za pogorszenie sytuacji życiowej Sąd wskazał, że jest ono niezależne od zadośćuczynienia. Odwołując się do treści art. 446 § 3 zwrócił uwagę, że jego przesłanką jest znaczne pogorszenie sytuacji życiowej osoby bliskiej dla pokrzywdzonego, a więc przede wszystkim uszczerbek o charakterze materialnym. Podkreślił także, że odszkodowanie obejmuje szeroko pojęte szkody majątkowe, często nieuchwytnie lub trudne do obliczenia, prowadzące do znacznego pogorszenia sytuacji życiowej osoby najbliższej. Przy czym pogorszenie sytuacji życiowej polega nie tylko na pogorszeniu obecnej sytuacji materialnej, lecz także na utracie realnej możliwości polepszenia warunków życia. Jest nim również doznanie silnego wstrząsu psychicznego na skutek tragicznej śmierci osoby najbliższej, które pociąga za sobą osłabienie aktywności życiowej, zmniejszenie zarobków i zwiększenie wydatków poniesionych na leczenie lub na pomoc innych osób. Podkreślił jednak, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem pogorszenie sytuacji życiowej, o którym mowa w art. 446 § 3 k.c. nie można sprowadzać do prostego zmniejszenia dochodów lub zwiększenia wydatków najbliższych członków rodziny zmarłego. Mając to wszystko na względzie Sąd uznał, że wskutek śmierci A. K. (2) nastąpiło obiektywne, znaczne pogorszenie się sytuacji życiowej jego małżonki i małoletnich dzieci w rozumieniu art. 446 § 3 k.c. Zmarły był bowiem ich jedynym żywicielem, zapewniającym byt pod względem materialnym. Ponadto oprócz pracy w gospodarstwie, podejmował się różnych robót dorywczych, aby zapewnić bliskim godny standard życia. Jego dochody wystarczały na utrzymanie pięcioosobowej rodziny, dodatkowo rozpoczął budowę domu, zapewniał potrzeby małoletnich dzieci np. zakup basenu, siodła dla syna, wyjazdy na wakacje, komputer. A. K. (2) był również główną siłą roboczą w gospodarstwie rolnym, które po jego śmierci uległo zaniedbaniu. W ocenie powołanego biegłego sądowego mgr inż. J. T. gospodarstwo powyższe w takim stanie i o takim areale wystarczało do utrzymania rodziny. Powódka R. K. (1) od ślubu nie pracowała zarobkowo, zajmowała się dziećmi i domem. W ocenie Sądu dotkliwość pogorszenia sytuacji życiowej przez małoletnich powodów była oczywista i trwała przez wiele lat, rosnąc wraz z wiekiem dzieci, które nie mogły liczyć na finansowe i jakiegokolwiek inne wsparcie ze strony ojca w różnych pojawiających się potrzebach życiowych. W tym celu samotnie podnieśli trud utrzymania gospodarstwa, chociażby na minimalnym poziomie. Niejednokrotnie poświęcając swój czas na zabawę i naukę. Dzieci pomimo aspiracji nie mogły dokonać wolnych wyborów dotyczących dalszego kształcenia. W szczególności małoletni M. K. (5), u którego wybór szkoły determinowały takie przesłanki jak czas poświęcony na naukę lub odległość od miejsca zamieszkania a nie chęć dalszego kształcenia w konkretnej szkole, wskutek czego zdecydował się na naukę w technikum zawodowym. Sąd zwrócił uwagę, że postępowanie dowodowe wykazało, że ten małoletni wówczas powód (14 lat) przejął całkowicie ciężar prac polowych. Prowadził maszyny rolnicze, decydował o zasiewach, zbiorach, nawożeniu. Został całkowicie pozbawiony dzieciństwa, nie miał czasu na zabawę z kolegami, zaprzestał grania w piłkę nożną. Wolny czas poświęcał pracy w gospodarstwie, nierzadko również kosztem zajęć lekcyjnych. W okresie letnim wstawał o godz. 3, a jesiennym o 5.30, by następnie po obrządku udać się do szkoły na lekcje, po których czekały na niego dalsze obowiązki. Jak wynika z przeprowadzonej opinii biegłej psycholog po śmierci ojca poczuł, że to na jego brakach spoczęło dalsze utrzymanie gospodarstwa i rodziny. W odniesieniu do tego powoda Sąd uznał, że należy uwzględnić jego wyjątkową rolę i przyznać mu wyższe niż pozostałym powodom odszkodowanie w wysokości 30.000 zł. Podkreślił, że kwota ta nie wyczerpuje jego roszczenia, jednakże w niniejszej sprawie uwzględnić należało również to, że gospodarstwo to nie było wyspecjalizowane, przynosiło średnio przeciętny dochód, pozwalający na zaspokojenie także średniego, przeciętnego standardu życia na wsi.

Posiłkując się wskazaniami doświadczenia życiowego, wspomnianą dochodowością jedyne źródła utrzymania, środowiska w jakim żyli powodowie oraz ich potrzeb, Sąd uznał, że w świetle wszystkich okoliczności sprawy, odszkodowanie z tytułu pogorszenia sytuacji życiowej należy się także pozostałym powodom: R. K. (1), M. K. (1) oraz A. K. (1) i powinno wynosić po 20.000 zł (pkt 3,7,11 wyroku) wraz z odsetkami. Zwrócił uwagę, że żona zmarłego R. K. (1) na skutek stresu podupadła na zdrowiu. Pomimo, że w dacie śmierci męża pozostawała już na rencie chorobowej, negatywne przeżycia związane z tym zdarzeniem (depresja, nawał obowiązków i poważnych problemów związanych z wykształceniem dzieci, dokończeniem budowy domu, konfliktem z teściową obarczającą ją winą za wszystkie niepowodzenia, brakiem zdolności kredytowej służącej temu, by zmodernizować gospodarstwo i tym samym odciążyć syna) spowodowały dalsze problemy zdrowotne, pogarszając jej sytuację życiową na tyle, że żądanie powódki było usprawiedliwione. Sąd uznał, że jej sytuacja życiowa musiała być bardzo ciężka, skoro powódka ad 1 zdecydowała

się na pomoc ze strony psychiatry, w sytuacji gdy w środowisku wiejskim szukanie pomocy u psychiatry czy psychologa jest niezwykle rzadkie i naraża często taką osobę na stygmatyzację.

W odniesieniu do M. K. (3) Sąd zauważył, że w dacie śmierci ojca powódka miała 16 lat, właśnie ukończyła naukę w gimnazjum i zamierzała kontynuować ją w Liceum Ogólnokształcącym w O.. Została jednak nagle obciążona nie tylko ciężkimi przeżyciami psychicznymi związanymi ze stratą ojca, ale także natychmiastowym przejęciem części obowiązków gospodarskich, tj. dojeniem krów, karmieniem inwentarza, obowiązkami domowymi z powodu licznych chorób matki oraz intensywną, sezonową pomocą bratu w pracach polowych. W związku z pogorszeniem sytuacji materialnej rodziny powódka musiała porzucić plany o dziennych studiach pedagogicznych na Uniwersytecie w O. lub W., realnie ze względu na wysokie wyniki w nauce, na rzecz szkoły, która pozwalała na obniżenie kosztów utrzymania poza domem związanych m.in. z opłatami akademikowymi i wyżywieniem. Po ukończeniu liceum kształciła się w trzyletnim Kolegium Nauczycielskim w O., które zakończyła licencjatem. Aktualnie studiuje zaś na czwartym roku Akademii (...) w W. na kierunku: edukacja integracyjna i włączająca. Mieszka w wynajętym mieszkaniu w W.. Rodzinę odwiedza w weekendy. Utrzymuje się dzięki pracy dorywczej i niewielkiej rencie po ojcu. Żyje bardzo skromnie i oszczędnie mając w perspektywie poprawę swojej sytuacji życiowej poprzez uzyskanie pracy i otrzymanie środków dochodzonych w toczącej się sprawie sądowej. Powódka przed śmiercią ojca korzystała z pomocy lekarskiej w Przychodni (...) w O., z powodu zaburzeń nerwicowych. Po śmierci ojca te objawy nasiliły się. Podjęła decyzję, by skorzystać z pomocy psychologa w P. w Przychodni Zdrowia Psychicznego, gdzie zakwalifikowano jej chorobę jako zaburzenia depresyjno-lękowe i zalecono podjęcie terapii w kierunku łagodzenia napięć związanych ze zdawaniem trudnych egzaminów, przeciążeniem obowiązkami, brakiem wsparcia, rezygnacją z własnych potrzeb, lęk o przyszłość. Mając na względzie powyższe, Sąd uznał, że jej roszczenie o odszkodowanie z tytułu pogorszenia sytuacji życiowej jest uzasadnione i uwzględnił je do kwoty 20.000 zł Podkreślił, że powyższa suma jest adekwatna do skromnych, przeciętnych w środowisku wiejskim warunków w jakich funkcjonowała rodzina przed wypadkiem.

Sąd podkreślił również, że śmierć ojca wpłynęła na pogorszenie się sytuacji życiowej A. K. (1), która w chwili tego zdarzenia miała 13 lat i była uczennicą I klasy Publicznego Gimnazjum w O.. Jej sytuacja życiowa zbliżona więc była do sytuacji siostry M.. Chociaż jej edukacyjne wybory przypadły na czas kiedy rodzina egzystując w zmienionych warunkach i po nowym podziale obowiązków przeorganizowała priorytety i wypracowała schemat przetrwania, to nie zmienia faktu, że i na jej sytuację życiową wpłynęła utrata ojca jako jedyne go żywiciela. Wykonywała część obowiązków gospodarskich odpowiednich względem jej wieku oraz intensywnie prace sezonowe w polu mobilizujące całą rodzinę. Powyższe odbywało się kosztem jej własnego rozwoju, wyjazdów wakacyjnych, wycieczek szkolnych czy takich przyjemności jak przyjazd z K. do (...) kina. Obecnie studiuje ona w trybie dziennym na II roku kierunku: Bezpieczeństwo wewnętrzne na Uniwersytecie (...) - (...) w O.. Utrzymuje się z renty rodzinnej (wyplacanej rodzinie w łącznej kwocie ok. 800 zł) oraz stypendium socjalnego w kwocie 613 zł. W okresie letnim dorabia podejmując się prac dorywczych np. chodząc na jagody. Do dziś pomaga bratu w najintensywniejszym okresie letnich zbiorów. W związku z tym, Sąd uznał, że roszczenie małoletniej o odszkodowanie z tytułu pogorszenia sytuacji życiowej należy uwzględnić do kwoty 20.000 zł wraz z odsetkami.

Jednocześnie Sąd wskazał, że w materiale dowodowym nie było podstaw do uwzględnienia kwot tego odszkodowania w sprecyzowanej przez powodów w pozwie wysokości, zwłaszcza uwzględniając wnioski opinii biegłego z zakresu rolnictwa.

O odsetkach za opóźnienie w zapłacie zasądzonych kwot Sąd orzekł na podstawie art. 481 k.c., zgodnie z żądaniem powodów wyrażonym w treści pozwu. Za początek obowiązku pozwanej Sąd przyjął datę wniesienia powództwa, tj. 30 kwietnia 2012 r. znajdującą w realiach przedmiotowej sprawy uzasadnienie faktyczne i prawne. Wskazał również, że pozwana miała warunki do określenia właściwej wysokości należności powodów z tytułu zadośćuczynienia i odszkodowania już w dacie wydawania decyzji w dniu 9 listopada 2011 r., po której nie pojawiły się w sprawie żadne nowe okoliczności. Dalej idące roszczenia wszystkich powodów o odszkodowanie oraz o zasądzenie renty wyrównawczej dla małoletnich wówczas powodów oraz skapitalizowanej renty na poziomie 22.000 zł za okres od 1

września 2008 r. do 30 kwietnia 2012 r. podlegały oddaleniu jako nieudowodnione i wygórowane (pkt 4,8, 12, 16 wyroku).

O kosztach procesu Sąd orzekł w pkt I.1. i.3., II.3. i.4. i III.3. i 4. sentencji wyroku na podstawie art. 100 zd. 1 k.p.c. rozdzielając je stosunkowo między stronami. Wskazał, że wydatki poniesione w sprawie obejmowały koszty opinii Instytutu (...) – 2.199,46 (w zaokrągleniu 2.200 zł); opinie psychiatry (511,52 zł); opinie psychologa (703,34) oraz opinię rolniczą (393,23 zł). Łącznie wyniosły więc 3.808,09 zł. Pozwana z tej kwoty uiściła 2.593,25 zł. Skarb Państwa tymczasowo poniósł jeszcze z tej kwoty wydatki w wysokości 1.214,86 zł. Zatem w proporcji przyjętej do rozliczenia kosztów przegranej pozwanej w 65%, a wygranej w 35% należało pobrać od niej tytułem uzupełnienia wydatków skredytowanych przez Skarb Państwa kwotę 789,65 zł, zaś powodów zgodnie z tą zasadą wezwać do uzupełnienia kwoty 425,20 zł, czyli po 106,30 zł- co uczyniono w pkt 17 i 18 wyroku.

Sąd uwzględnił, że powódka R. K. (1) wygrała sprawę w 70 %, ponieważ z 225.000 zł uzyskała łącznie 145.000 zł. Zważywszy na to, że postanowieniem z dnia 8 maja 2012 r. była ona zwolniona od obowiązku uiszczenia opłaty, Sąd obciążył ją obowiązkiem jej uregulowania w zakresie przegranej części żądania czyli w kwocie 3.750 zł. Natomiast w zakresie uwzględnionej części jej powództwa obciążył opłatą pozwaną (8.750 zł) na rzecz Skarbu Państwa (pkt 19 i 20 wyroku). W stosunku do M. K. (3) i A. K. (3) Sąd uwzględnił to, że wygrały one swoje powództwa w ok. 60 %, a należne od nich opłaty wyniosły po 10.400 zł. Zatem od oddalanej części ich roszczeń pobrał ułamek opłat w wysokości po 4.160 zł (10.400 x 40%), a od pozwanej z tytułu uwzględnionej części tych roszczeń pobrał opłatę po 6.240 zł (pkt 23, 24 wyroku). W odniesieniu do M. K. (2) Sąd uwzględnił wygraną w zakresie 65 %. Z tej przyczyny od oddalanej części jego roszczeń pobrał od niego opłatę w kwocie 3.640 zł (10.400 x 65%=3.640), a od pozwanej od uwzględnionej części 6.760 zł (10.400 – 3.640 = 6.760 zł) (pkt 25 i 26 wyroku). Podkreślił, że na obraz kosztów nie miała wpływu modyfikacja żądań z tytułu zadośćuczynienia. W związku z tym umorzono postępowanie w kwotach po 10.000 zł w stosunku do dzieci, zaś wobec matki – 25.000 zł, zważywszy na ich zaspokojenie w toku procesu. Sąd rozstrzygając o kosztach postępowania uwzględnił również koszty zastępstwa procesowego. Zasądził więc od ubezpieczyciela na rzecz powodów w odniesieniu do każdej ze stron indywidualnie różnice według przywołanej powyżej zasady, biorąc za podstawę należne wynagrodzenie adwokackie w wysokości 3.600 zł (pkt 27).

Apelacje od tego wyroku złożyły obie strony.

Powodowie zaskarżyli powyższe orzeczenie częściowo, tj.: w stosunku do R. K. (1) - w punkcie 4, M. K. (1) - w punkcie 8, A. K. (1) - w punkcie 12 a w odniesieniu do M. K. (2) - w punkcie 16. Sądowi Okręgowemu zarzucili naruszenie:

1. art. 446 § 2 k.c. poprzez jego niezastosowanie skutkujące oddaleniem roszczeń o zasądzenie rent na rzecz M. K. (1), A. K. (1) i M. K. (2)
2. art. 446 § 3 k.c. poprzez nieprzyznanie powodom stosowanych odszkodowań, w sytuacji gdy na skutek śmierci A. K. (2) nastąpiło znaczne pogorszenie sytuacji życiowej powodów;
3. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez błędne przyjęcie, że dalej idące roszczenia wszystkich powodów podlegały oddaleniu jako nieudowodnione i wygórowane.

W związku z powyższym wniosli o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie od pozwanej na rzecz:

- R. K. (1) kwoty 100.000 zł tytułem odszkodowania z powodu znacznego pogorszenia jej sytuacji życiowej;
- M. K. (1) kwoty 80.000 zł tytułem odszkodowania z powodu znacznego pogorszenia jej sytuacji życiowej, kwot po 500 zł miesięcznie tytułem renty wyrównawczej oraz kwoty 22.000 zł tytułem skapitalizowanej renty wyrównawczej za okres od 1 września 2008 r. do 30 kwietnia 2012 r.;

- A. K. (1) kwoty 80.000 zł tytułem odszkodowania z powodu znacznego pogorszenia jej sytuacji życiowej, kwot po 500 zł miesięcznie tytułem renty wyrównawczej oraz kwoty 22.000 zł tytułem skapitalizowanej renty wyrównawczej za okres od 1 września 2008 r. do 30 kwietnia 2012 r.;
- M. K. (2) kwoty 80.000 zł tytułem odszkodowania z powodu znacznego pogorszenia jego sytuacji życiowej, kwot po 500 zł miesięcznie poczynając od daty wniesienia pozwu do 5 stycznia 2015 tj. do daty przejęcia przez M. K. (2) gospodarstwa rolnego - tytułem renty oraz kwoty 22.000 zł tytułem skapitalizowanej renty wyrównawczej za okres od 1 września 2008 r. do 30 kwietnia 2012 r.

Ponadto powodowie wniesli o zasądzenie od pozwanej na ich rzecz kosztów procesu za obie instancje, w tym kosztów zastępstwa prawnego.

Pozwana natomiast powyższy wyrok zaskarżyła w części tj.:

- w pkt 1 w zakresie kwoty 50.000 zł wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia 30 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty tj. powyżej zasądzonej kwoty 75 000 zł;
- w pkt 3 w zakresie kwoty 8.000 zł wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia 30 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty tj. powyżej zasądzonej kwoty 12 000 zł;
- w pkt 5 w zakresie kwoty 36.000 zł wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia 30 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty tj. powyżej zasądzonej kwoty 54 000 zł;
- w pkt 7 w zakresie kwoty 8.000 zł wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia 30 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty tj. powyżej zasądzonej kwoty 12 000 zł;
- w pkt 9 w zakresie kwoty 36.000 zł wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia 30 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty tj. powyżej zasądzonej kwoty 54 000 zł;
- w pkt 11 w zakresie kwoty 8.000 zł wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia 30 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty tj. powyżej zasądzonej kwoty 12 000 zł;
- w pkt 13 w zakresie kwoty 36 000 zł wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia 30 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty tj. powyżej zasądzonej kwoty 54.000 zł;
- w pkt 15 w zakresie kwoty 12 000 zł wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia 30 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty tj. powyżej zasądzonej kwoty 18.000 zł;
- w pkt 17, 20, 22, 24, 26,27 rozstrzygających o kosztach procesu należnych od pozwanego - w całości.

W wywiedzionym środku odwoławczym zarzuciła Sądowi Okręgowemu naruszenie:

1. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów wyrażającej się w odmowie uznania wiarygodności i mocy dowodowej zeznań świadków: M. W. (1), K. K. (2) oraz K. S. czyli sprawcy i pasażerów pojazdu

wyłącznie ze względu na osobisty udział tych osób w zdarzeniu oraz mając na uwadze fakt, iż z uwagi na regres ubezpieczyciela zależało im tym, aby powodowie otrzymali jak najmniejsze kwoty świadczeń;

2. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez wybiórczą, dowolną i sprzeczną z zasadami wiedzy i doświadczenia życiowego ocenę zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, zwłaszcza dowodu z opinii (...) - (...) w G., sporządzoną przez biegłych: mgr inż. W. K. oraz lek. med. J. S. (2) polegającą na uznaniu, iż zachowanie A. K. (2) nie miało wpływu na przebieg wypadku, a wyłączną przyczyną wypadku były błędy popełnione przez M. W. (1);

3. błąd w ustaleniach faktycznych, na skutek naruszenia przepisu art. 233 § 1 k.p.c., polegający na niezgodności ustaleń Sądu z materiałem dowodowym zebrany w sprawie, poprzez błędne przyjęcie, że zachowanie A. K. (2) nie stanowiło współprzyczyny lub przyczynienia się do zaistnienia zdarzenia, a w konsekwencji uznanie, że w przedmiotowej sprawie nie było podstaw do obniżenia zadośćuczynienia i odszkodowania na podstawie art. 362 k.c. i tym samym miarkowania zgłoszonych przez powodów roszczeń.

Mając powyższe na uwadze, pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa:

- w pkt 1 wyroku ponad zasądzoną kwotę 75 000 zł wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia 30 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty,

- w pkt 3 wyroku ponad zasądzoną kwotę 12 000 zł wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia 30 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty,

- w pkt 5 wyroku ponad zasądzoną kwotę 54 000 zł wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia 30 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty,

- w pkt 7 wyroku ponad zasądzoną kwotę 12 000 zł wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia 30 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty,

- w pkt 9 wyroku ponad zasądzoną kwotę 54 000 zł wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia 30 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty,

- w pkt 11 wyroku ponad zasądzoną kwotę 12 000 zł wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia 30 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty,

- w pkt 13 wyroku ponad zasądzoną kwotę 54 000 zł wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia 30 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty,

- w pkt 15 wyroku ponad zasądzoną kwotę 18 000 zł wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia 30 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty,

Ponadto domagała się zasądzenia od powodów na jej rzecz kosztów procesu, w tym opłaty sądowej od apelacji oraz kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu w I i II instancji, według norm prawem przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacje powodów i pozwanej zasługują jedynie na częściowe uwzględnienie.

Postawione w obu apelacjach zarzuty naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. nie znalazły uznania Sądu odwoławczego, który zaakceptował nie tylko zaprezentowaną w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku ocenę zebranego materiału dowodowego, ale także poczynione na jego podstawie ustalenia faktyczne, które jako spójne, szczegółowe i logiczne zostały uznane za integralny składnik stanowiska Sądu Apelacyjnego, czego widowym znakiem jest ich obszerne przytoczenie w pierwszej części niniejszego uzasadnienia.

W tym kontekście wypada po raz kolejny podkreślić, że skuteczne postawienie powyższego zarzutu (w konsekwencji także zarzutu wadliwych ustaleń faktycznych) wymaga wykazania, że sąd uchybił zasadom logicznego rozumowania lub doświadczenia życiowego, ponieważ tylko te okoliczności mogą być przeciwstawione uprawnieniu sądu do dokonywania swobodnej oceny dowodów. Nie jest natomiast wystarczające (prawnie doniosłe) przekonanie strony o innej niż przyjął sąd wadze poszczególnych dowodów oraz ich odmiennej ocenie niż ocena sądu. Dla skuteczności zarzutów apelacji konieczne było zatem wskazanie przyczyn dyskwalifikujących postępowanie sądu w zakresie dokonanych ustaleń faktycznych. Argumentacja apelujących opierała się natomiast na polemice z wnioskami, które od strony poprawności logicznej nie budziły zastrzeżeń. Nie sposób zatem uznać, aby były one dowolne i skutkiem tego wadliwe.

Przenosząc powyższe na grunt analizy najdalej idącego zarzutu pozwanego postawionego w kontekście nieprawidłowej oceny dowodów mających w jego zamyśle potwierdzić przyczynienie się A. K. (2) do wypadku z dnia(...)stwierdzić należy, że Sąd Apelacyjny podzielił przedstawioną w zaskarżonym wyroku argumentację, w świetle której dostępne dowody nie potwierdzają owego przyczynienia się. Podkreślić też wypada, że to pozwanego obciążał w tej sprawie ciężar przedstawienia dowodów na potwierdzenie faktów hamujących roszczenia pozwu, z których wywodzi on korzystne sobie skutki prawne (art. 6 k.c.).

Kwestią zasadniczą dla oceny powyższej kwestii pozostaje sekwencja zdarzeń, które zaszły w krótkim czasie przed analizowanym wypadkiem. Niewątpliwie jadący rowerem obciążonym zakupami A. K. (2) prawidłowo włączył się do ruchu na drodze publicznej w miejscowości K., chociaż materiał dowodowy nie pozwala jednoznacznie zrekonstruować jego zachowania bezpośrednio przed kolizją, w szczególności nie sposób ustalić, czy upewniał się on, że jego zamiar zmiany toru ruchu nie stworzy zagrożenia wypadkiem, czy sygnalizował zamiar skrętu w lewo, a jeżeli tak to w którym momencie (zob. opinia biegłych, k. 276). W tych warunkach zgodzić się należy z wnioskami opinii (...), które uzależniają przypisanie A. K. (2) przyczynienie się do wypadku od ustalenia, że nie sygnalizował on z odpowiednim wyprzedzeniem swojego zamiaru zmiany toru ruchu, nie upewnił się, że kierowca jadącego za nim samochodu zrozumiał jego zamiar zmiany toru ruchu a jego oddalanie się od osi jezdni nie było manewrem obronnym. Wspólne występowanie tych przesłanek przynosiłoby dopiero skutek oczekiwany przez pozwanego.

Z uwagi na śmierć jedynej osoby zdolnej do odpowiedzi na wszystkie pojawiające się w tej materii pytania, jedynym środkiem dowodowym służącym rekonstrukcji zachowania A. K. (2) bezpośrednio przed wypadkiem mogło być świadectwo sprawcy kolizji M. W. (1) i przewożonych przez niego pasażerów: K. S., K. K. (2), K. K. (3) i D. D., przy czym dwaj ostatni zmarli przed rozpoznaniem sprawy. Trzech kolejnych zostało przesłuchanych na rozprawie dnia 25.10.2012 r.; pierwszy z nich - K. K. (2) siedzący obok kierowcy nie pamiętał dokładnie pory ani przebiegu wypadku, nie wiedział z jaką prędkością jechał samochód, znajdował się pod wpływem alkoholu i rozmawiał z pozostałymi pasażerami a bezpośrednio przed zderzeniem zasłonił oczy. Świadek ten relacjonował zachowanie rowerzysty, ale nie podał żadnych precyzyjnych informacji w tym zakresie; jego obserwacje nie mogą więc wspierać stanowiska pozwanego. Z kolei K. S. jadący na tylnej kanapie samochodu pisał w telefonie wiadomość tekstową, rozmawiał przy tym z pozostałymi pasażerami, zaś w trakcie hamowania odruchowo chwycił się za fotel i wtedy zobaczył rowerzystę. Świadek ten zastrzegł, że ten ostatni w żaden sposób nie sygnalizował manewru skrętu, ale z drugiej strony trudno jest jego deklarację traktować jako wiarygodną, w sytuacji współistnienia tylu okoliczności osłabiających jej wymowę. Nie sposób też traktować zeznań K. K. jako odzwierciedlających cały przebieg zdarzenia. Zeznania M. W. (1), niezależnie od innych argumentów osłabiających ich wiarygodność, trafnie przywołanych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, odzwierciedlają świadomość kierowcy pojazdu wykonującego gwałtowne manewry na drodze i nieskupiającego całej swojej uwagi na zachowaniu A. K. (2). W/w stanowczo zaprzeczył, aby rowerzysta wykonywał gesty świadczące o zamiarze skrętu w lewo, chociaż, obiektywnie rzecz oceniając, sama jego obecność przy osi jezdni czyniła taki zamiar prawdopodobnym. Nie sposób też zaprzeczyć, że rezygnacja rowerzysty z manewru skrętu w lewo i powrót na prawy pas ruchu, która w warunkach niemal symultanicznego powtórzenia tego manewru przez kierowcę samochodu doprowadziła do zderzenia, była manewrem obronnym służącym uniknięciu kolizji z wyprzedzającym rowerzystę pojazdem.

Ocena powyższych dowodów nie pozwala zatem przyjąć z prawdopodobieństwem graniczącym z pewnością, że zachowanie A. K. (2) może być ocenione jako przyczyna wypadku lub przyczynienie się do niego i konkluzja tej treści pozostaje zbieżna z wnioskami końcowymi ekspertyzy Instytutu (...), która wskazuje na błędy kierowcy samochodu jako przyczynę wypadku (k. 278).

Niezależnie od przyjętej w niniejszej sprawie oceny, dodać też należy, że Sąd Apelacyjny aprobuje egzystujący w doktrynie i orzecznictwie pogląd, wedle którego „samo ustalenie przyczynienia się poszkodowanego nie nakłada na sąd obowiązku zmniejszenia odszkodowania, ani nie przesądza o stopniu tego zmniejszenia. Ustalenie przyczynienia jest warunkiem wstępnym, od którego w ogóle zależy możliwość rozważania zmniejszenia odszkodowania, i warunkiem koniecznym, lecz niewystarczającym, gdyż samo przyczynienie nie przesądza zmniejszenia obowiązku szkody, a ponadto - stopień przyczynienia nie jest bezpośrednim wyznacznikiem zakresu tego zmniejszenia”. (tak S.N. w wyroku z dnia 19 listopada 2009 r., IV CSK 241/09, Legalis nr 304048, por. także wyrok S.A. w Białymstoku z dnia 4 października 2010 r., Legalis nr 1533037).

W tych warunkach hipotetyczny udział A. K. (2) w splocie przyczyn prowadzących do jego śmierci, nie gwarantował pozwanemu zmniejszenia świadczeń należnych powodowi. Wśród okoliczności przemawiających za marginalizacją w niniejszej sprawie określonych, ale nie do końca pewnych zachowań A. K. bezpośrednio przed wypadkiem wymienić należy znaczącą dysproporcję wagi potencjalnych uchybień kierowcy samochodu i rowerzysty. Ten pierwszy poruszając się z prędkością przekraczającą dopuszczalną nie zachował ostrożności podczas prowadzenia samochodu jak i szczególnej ostrożności w trakcie wyprzedzania, rozpoczął wymieniony manewr, chociaż nie mógł go zakończyć w odpowiedniej odległości przed skrzyżowaniem, błędnie wykonał manewry obronne wyprzedzając rowerzystę w miejscu niedozwolonym i nie używał sygnału dźwiękowego w celu ostrzeżenia rowerzysty, że będzie on wyprzedzany w miejscu niedozwolonym. Wszystkie te okoliczności w sposób zasadniczy wpłynęły na przebieg zdarzenia (zob. opinia biegłych, k. 275) a udział w nich poszkodowanego, nawet gdyby został przesądzony, może być analizowany jedynie w ramach powiązania przyczynowego typu *conditio sine qua non*, które nie należy do kategorii przyczynowości normatywnej określonej w art. 361 § 1 k.c.

Odnosząc się z kolei do procesowego zarzutu apelacji powodów, pomimo jego lakoniczności, stwierdzić należy, że ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego, również w zakresie oddalenia roszczeń powodów, cechuje spójność, logika i należyte zakorzenienie w zebranych materiale dowodowym a ewentualne braki argumentacji Sądu *meriti* zaistniały raczej na etapie subsumpcji prawidłowo zrekonstruowanego stanu faktycznego pod normę art. 446 § 3 k.c.

Sąd Okręgowy nie dopuścił się także obrazy art. 446 § 2 k.c. oddalając w całości roszczenia rentowe powodów ad 2-4. Wymieniony przepis stanowi, że osoba, względem której ciążył na zmarłym ustawowy obowiązek alimentacyjny, może żądać od zobowiązanego do naprawienia szkody renty obliczonej stosownie do potrzeb poszkodowanego oraz do możliwości zarobkowych i majątkowych zmarłego przez czas prawdopodobnego trwania obowiązku alimentacyjnego. Takiej samej renty mogą żądać inne osoby bliskie, którym zmarły dobrowolnie i stale dostarczał środków utrzymania, jeżeli z okoliczności wynika, że wymagają tego zasady współżycia społecznego. Renta w ujęciu cyt. przepisu jest świadczeniem okresowym, którego celem jest zapewnienie uprawnionemu środków utrzymania; ma więc charakter odszkodowawczy, nie alimentacyjny, co oznacza, że zasadniczym czynnikiem decydującym o jej wysokości jest szkoda, choć ustawodawca nakazuje uwzględnić także inne czynniki (potrzeby poszkodowanego) (tak teza 13 komentarza do art. 446 k.c. O. 2017, wyd. 17/P. S.).

Oceniając sytuację materialną powodów Sądy obu instancji dostrzegły szereg uszczerbków podlegających wyrównaniu w ramach zadośćuczynienia i odszkodowania *sensu stricto*, ale trudno jest uchwycić w zebranych materiale dowodowym zakres pogorszenia sytuacji bytowej powodów po śmierci A. K. (2). Bezspornie bowiem źródłem utrzymania rodziny wyżej wymienionego była zasadniczo jego praca w gospodarstwie rolnym, które po jego śmierci zostało przejęte przez powodów i prowadzone na zbliżonym (lub nieco niższym) poziomie przez kolejne lata. Niewątpliwie R. K. (1) i jej dzieci funkcjonowali w dotychczasowych warunkach lokalowych i socjalnych, pracowali w gospodarstwie rolnym, czerpali z niego określone pożytki, z których zaspokajali swoje potrzeby. Z opinii biegłego J. T. (k. 401- 402) dopuszczonej przez Sąd I instancji na okoliczność stanu i dochodowości gospodarstwa małż. K. przed

i po śmierci A. K. (2), nie wynika ponadto, aby rodzinne gospodarstwo rolne poddane ocenie należało do szczególnie efektywnych. Biegły nie natrafił w materiale procesowym ani nie uzyskał od powodów informacji o stanie produkcji rolnej za życia męża i ojca powodów, a więc nie był w stanie uchwycić jakiegokolwiek różnicy w tym zakresie dla okresów przed i po śmierci A. K. (2). Z pewnością jedynym widocznym czynnikiem pogorszenia sytuacji materialnej tej rodziny jest utrata dochodów uzyskiwanych z prac dorywczych zmarłego. Powodowie nie przedstawili jednak miarodajnych dowodów potwierdzających wysokość tych wpływów, co pozwala uznać, że doznany przez nich w tym zakresie uszczerbek podlega wyrównaniu w ramach renty rodzinnej wynoszącej ok. 800 zł miesięcznie.

Odnosząc się do wysokości świadczeń z art. 446 § 3 k.c. Sąd Apelacyjny dostrzegł potrzebę zwiększenia ich wysokości, pomimo zaakceptowania poczynionych w tej materii ustaleń Sądu Okręgowego. Zgodzić się trzeba, że wymienione w analizowanym przepisie znaczne pogorszenie sytuacji życiowej polega nie tylko na zmianie na gorsze sytuacji materialnej, ale także na utracie rzeczywistej możliwości uzyskania stabilnych warunków życiowych oraz ich realnego polepszenia. Trzeba także zaznaczyć, że odszkodowanie należne na podstawie art. 446 § 3 k.c. nie jest odszkodowaniem pełnym w rozumieniu art. 361 § 2 k.c., lecz z woli ustawodawcy "stosownym", tj. takim, które ułatwi przystosowanie się uprawnionemu do zmienionej sytuacji życiowej; ze swej natury jest to kompensacja o charakterze ryczałtowym (tak S.A. w Katowicach w wyroku z dnia 19 stycznia 2017 r., I A Ca 777/16, Legalis nr 1575694).

Opis szkody, która dotknęła każdego z powodów został obszernie przedstawiony w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku (k. 487 i 489) i nie wymaga jakiegokolwiek korekty. Sąd Apelacyjny uwypuklił jednak niektóre elementy tego opisu i uznał je za okoliczności przemawiające za zwiększeniem zasądzonych odszkodowań o kwotę 45.000 zł w przypadku powódki ad 1 oraz po 20.000 zł w odniesieniu do pozostałych powodów. Zauważyć bowiem wypada, że śmierć A. K. (2) oznaczała dla jego żony utratę jedyne realnego wsparcia materialnego i psychicznego, w tym szczególnie istotnego wsparcia w chorobie i wychowaniu dzieci a ponadto wystawiała ją na problemy związane z prowadzeniem gospodarstwa rolnego, w czym wspierał ją czternastoletni syn i częściowo córki. Śmierć męża spowodowała także oskarżenia jego matki a teściowej powódki ad 1, o czym wspominają powódki ad 2 i 3. W dłuższej perspektywie pozbawiła zaś powódkę stabilnej i satysfakcjonującej egzystencji w udanym związku małżeńskim. Zważywszy na wymienione przesłanki, Sąd odwoławczy uznał, że stosowne odszkodowanie w jej przypadku wynieść powinno 65.000 zł.

Odnosząc się do sytuacji pozostałych powodów, a w szczególności M. K. (2), podkreślić należy kontekst uwikłania ich w prowadzenie gospodarstwa rolnego, czemu nie mogła sprostać ich schorowana matka, co oznaczało cały szereg wyrzeczeń i rezygnację z niektórych planów lub ich korektę. Konieczność osobistego zabiegania o zaspokojenie swoich materialnych potrzeb w tak wczesnym wieku odzierała też egzystencję powodów ad 2 - 4 z uroków dzieciństwa i młodości. Kierując się tymi przesłankami Sąd Apelacyjny uznał za konieczne zwiększyć wysokość odszkodowania należnego M. K. (2) do kwoty 50.000 zł, zaś jego siostrze do poziomu po 40.000 zł. Sąd odwoławczy nie znalazł jednak podstaw do zasądzenia świadczeń odszkodowawczych w kwotach postulowanych w apelacji powodów, dostrzegając okoliczności hamujące ich roszczenia. Bezspornie bowiem powodowie ad 2 - 4 po śmierci ich ojca zaadaptowali się do nowej sytuacji, co potwierdzają opinie biegłych. R. K. (1) w miarę swoich możliwości zabiegała o dobrostan dzieci, które wspierały się też nawzajem. Pomimo braku autorytetu moralnego, jakim był zmarły ojciec, wyżej wymienieni zrealizowali znaczną część swoich planów edukacyjnych i w dalszym ciągu egzystują w satysfakcjonującym ich środowisku rodzinnym. Przejęcie prowadzenia gospodarstwa rolnego przez M. K. (2) ustabilizowało też sytuację wdowy po zmarłym, której potrzeby zabezpiecza syn. W tych warunkach dalej idące zarzuty i wnioski apelacji powodów nie zasługiwały na uwzględnienie.

Na ostateczny kształt wyroku miały dobrowolne wpłaty pozwanego ubezpieczyciela dokonane na etapie postępowania odwoławczego. Pozwany bezspornie bowiem uregulował w całości świadczenia główne i odsetkowe należne powodom w części, której jego apelacja nie kwestionowała (zob. pismo k. 599 i dowody wpłat, k. 538 - 549). Z uwagi na powyższe, Sąd Apelacyjny zredukował zasądzone należności powodów o wymienione kwoty, uznając jednak przegraną pozwanego w tym zakresie. Zmianie uległy w tych warunkach także liczne rozstrzygnięcia kosztowe, których korekty na korzyść powodów Sąd Apelacyjny dokonał na zasadzie art. 100 k.p.c. W skład rozdzielonych między stronami kosztów procesu wchodziły stawki wynagrodzeń adwokackich i radcowskich (po 3.600 zł) i zaliczka pozwanego. Orzeczenie

wydane w tej materii uwzględniło ponadto zakres wygranej każdego z powodów wynoszący: 0,78 w przypadku R. K. (1), 0,67 w odniesieniu do M. K. (1) i A. K. (1) oraz 0,72 w sytuacji M. K. (2). O nieuiszczonych kosztach sądowych postanowiono w zgodzie z art. 113 ust. 1 u.ok.s.c.

Mając na uwadze powyższe, orzeczono jak w pkt I sentencji na zasadzie art. 386 § 1 k.p.c. W pozostałym zakresie apelacje stron podlegały oddaleniu na mocy art. 385 k.p.c. (pkt II).

O kosztach postępowania apelacyjnego rozstrzygnięto w zgodzie z art. 100 i 108 § 1 k.p.c. oraz w oparciu o § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z dnia 5 listopada 2015 r. poz. 1800 ze zm.) i § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. 2015 r. poz. 1804). W skład kosztów postępowania odwoławczego, poza wynagrodzeniami pełnomocników wchodziły uiszczone opłaty od apelacji (powódki ad 1 - 2.000 zł, powódki ad 2 - 2.200 zł, powódki ad 3 - 2.200 zł, powoda ad 4 - 1.950 zł i pozwanego, odpowiednio, 2.900 zł, 2.200 zł, 2.200 zł i 2.400 zł), przy uwzględnieniu wygranej: powódki ad 1 w 0,75, powódek ad 2 i 3 w 0,48 i powoda ad 4 w 0,54.

D. J. M. G. W.